

Абхъаз Республикэм и Президентэу Рауль Хаджимбэ зипэщэ лыкӀо купыр Адыгеим къэкӀуагъ

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхьакӀушынэ Аслъан кызырэгъыблэгъагъэм тетэу Абхъаз Республикэм и Президентэу Рауль Хаджимбэ зипэщэ лыкӀо купыр Адыгеим тыгъуасэ къэкӀуагъ. Адыгеимрэ Краснодар краимрэ ядминистративнэ гунапкъэ хьакӀэхэм шапэгъокӀыгъэх АР-м и Лышхъэу ТхьакӀушынэ Аслъанрэ Премьер-министрэу Къумпыл Муратэрэ.

ЗызэлокӀэхэм ыуж, къуаджэу Хьалъэ-къуае экӀлэри еблэгъагъ, Абхъазым и Лышхъэу Хьуадэ Адам исаугъэ-тэу ащ дэтым къэгъагъэхэр кӀэралъ-хьагъэх. Ежъ ишӀоигъоныгъэкӀэ Адыгеим икӀыгъэгъэ нэбгыри 150-мэ ахэ-тэу ткъош абхъазхэр ащ кыгъэгъу-нагъэх, ыпси щигъэтӀылыгъ. Ар зыхъу-гъэр 1992-рэ ильэсэм ишышхъэу мазэ и 26-р ары.

— ЗэкӀошныгъэу ыкӀи ныбджэгъуны-гъэу зэдытиӀэм тэ тырэгъушхо, ахэр уахтэм ыушэтыгъэх. Лыгъэгъэ заом тызыхэтӀым шӀо шутигъусагъ. Адыгеим ильэпкъхэм «тхьашъуегъэпсэу» кышъо-тӀо, анахъ охтэ кыным шукъызэ-редготыгъэм фэшӀ. Абхъазым мамыр-ныгъэ илыным пае шьушӀэрэ лофхэм тащыгъуаз, лъэш дэдэу тышъуфэраз, — кыӀуагъ Рауль Хаджимбэ.

Хьуадэ Адамэ дэзэуагъэу, иныб-джэгъугъэу Мухамед Килба джащ фэдэу

шӀэжъ зэхыхъэм хэлэжъагъ. Ар мы уахтэм щынэгъончъэнымкӀэ Абхъазым и Совет исекретарэу мӀажажъ. Рауль Хаджимбэрэ Мухамед Килбарэ Адамэ ишхъэгъусэгъэ Хьуадэ Светланэ гушӀыгъу фэхъугъэх ыкӀи Лышхъу-

жым гъэхъагъэу илэхэр ащ кыфалота-гъэх.

ТхьакӀушынэ Аслъан рэзэныгъэ гу-щӀыӀэхэр хьакӀэхэм апигохыгъэх. Ащ кызырӀуагъэмкӀэ, Рауль Хаджимби абхъаз лъэпкъым и Хэгъэгу зао хэ-

лэжъагъ, Адыгеим икӀыгъэ кӀалэхэу абхъазмэ агоуцогъагъэхэр игъусэхэу зэуагъэ, ахэр дэгъоу ешӀэх.

— Рауль Хаджимбэ бэмышӀэу Абхъаз Республикэм и Президентэу хадзыгъ нахъ мышӀэми, хэгъэгоу зыщӀп-сэурэм шхьафитыныгъэ иӀэным пае бэ ышӀагъэр. Зэоуж ильэсхэм Абхъазыр зэтэгъэуцогъыгъэным фэшӀ ышӀагъэри макӀэп. Рауль Адыгеим кызырӀеблэгъа-гъэм лофыгъошӀубэ кызырӀекӀэлъы-кӀоштым сицыхъэ телъ, — кыхигъэ-щыгъ Адыгеим и Лышхъэ.

Джащ фэдэу ТхьакӀушынэ Аслъан кыӀуагъ Урысыемрэ Абхъаз Респуб-ликэмрэ зэдӀэлэжъэхэм тегъэпсыхъэгъэ Зэзэгъыныгъэу зэдӀашыгъэм ишӀогъэххо кызырӀекӀоштыр. Ащ УФ-м и Прези-дентэу Владимир Путинымрэ Абхъаз Республикэм и Президентэу Рауль Хаджимбэрэ 2014-рэ ильэсэм ишӀекӀогъу мазэ кӀэтхагъэх.

Абхъаз Республикэм и Президент-рэ АР-м и Лышхъэрэ политикэм, экономикэм, культурэм ыкӀи нэмыкӀ лъэныкъуабэмкӀэ зэрэздӀэлэжъэщтхэм афэгъэхыгъэ зэдӀагушӀыӀэгъухэр непэ ялӀэщтых.

ЗӀукӀэм кыдыхэлъытагъэу ныхэу зикӀалэхэр Абхъазым щыкӀогъэ заом щыфэхыгъэхэм аӀукӀэщтых, КъокӀыпӀэм щыпсӀурэ лъэпкъхэм яискусствэхэмкӀэ Къэралыгъо музееу Мыекъуапэ дэтым еблэгъэщтых ыкӀи Къырымрэ Севас-топольрэ Урысыем кызырӀеагъэхъа-жыгъэхэм фэгъэхыгъэ митингым хэ-лэжъэщтых.

АР-м и Лышхъэ
ипресс-къулыкӀу

Сурэтхэр А Гусевым тырихыгъэх.

ЛИТЕРАТУРЭМ И ИЛЬЭС ФЭГЪЭХЫГЪ

Нарт лыхъужъхэр пчэгум итых

Литературэм и Ильэс Адыгэ Республикэм зэрэщырагъа-жъэрэм фэгъэхыгъэ зэх-хэ тыгъуасэ Мыекъуапэ щыкӀуагъ. Адыгэ Респуб-ликэм и Къэралыгъо академи-ческэ къэшъокӀо ансамблэу «Налмэсыр», Адыгеим и Лъэпкъ театрэу ЦӀей Ибра-хымэ ыцӀэ зыхъырэр, цир-кым и артистхэр концертим хэлэжъагъэх.

«Налмэсыр» и Унэ щыкӀогъэ зэхыхъэм кышӀыгушӀагъэх Адыгэ Республикэм культурэм-кӀэ иминистрэу Къулэ Мыхъа-мэтрэ Адыгеим лъэпкъ лофхэм-кӀэ, ӀэкӀыб къэралхэм ащӀпсэ-урэ тилъэпкъэгъухэм адырӀа зӀпхыныгъэхэмкӀэ ыкӀи кӀэбар жьугъэм иамалхэмкӀэ и Комитет итхьаматэу Шхьэлэхъо Аскэррэ.

Правительствэм икӀулыкӀу-шӀэхэм зэрэхагъэунэфыкыгъэу, Урысыем и Президентэу Вла-димир Путиным иунашъокӀэ

2014-рэ ильэсыр культурэм и Ильэсэу тыхэгъэу щыкӀуагъ. Мыгъэ литературэм и Ильэс Урысые Федерацием щызэх-агъ. Адыгеим и Премьер-ми-

нистрэ игуадзэу Наталья Широ-ковар зипэщэ купыр литера-турэм и Ильэс тиреспубликэ зэрэщыкӀоштым фэгъэзэгъэщт. (ИкӀаух я 2-рэ н. ит).

Лофыгъохэм атегушӀагъэх

Наркотикхэм апэшӀуекӀогъэ-нымкӀэ республикэ комисси-емрэ хэбзэуцогъыгъэхэр къэ-мыгъэхъуэгъэхэмкӀэ межведом-ственнэ комисиюмрэ язичэ-зыу зэхэсыгъоу тыгъуасэ шы-агъэм тхьамэтагъор щызӀерыхагъ Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхьакӀушынэ Аслъан. Ащ хэлэжъагъэх АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр, респуб-ликэм и Премьер-министрэу Къумпыл Мурат, министрэхэм я Кабинет хэтхэр, муниципальнэ образованиехэм ыкӀи хэбзэуц-мӀо къулыкӀухэм япӀащэхэр, нэмыкӀхэри.

Апэрэ лофыгъоу кызырӀеуц-огъэхэр зытегушӀагъэхэр бзӀ-джашӀэхэм пшӀэдӀэкӀыжъ ягъэ-хыгъэнымкӀэ федеральнэ къу-лыкӀум и ГъӀорышӀапӀау Ады-геим щыӀэм епхыгъэ учрежде-

ниехэм наркотикхэр ащамы-гъэзекӀоным фӀорышӀэрэ лофшӀэ-нэу агъэцӀагъэм изфӀэхы-сыжъхэр ары. Ащ фэгъэхыгъэу кӀэгъушӀагъэх АР-м хэгъэгу кӀоцӀ лофхэмкӀэ иминистрэ ип-шӀӀэрӀыгъэр зыгъэцӀкӀэрэ БрантӀ Мурадинэрэ бзӀджашӀэхэм пшӀэ-дӀэкӀыжъ ягъэхыгъэнымкӀэ фе-деральнэ къулыкӀум и ГъӀоры-шӀапӀау Адыгеим щыӀэм иопе-ративнэ отдел ипӀащэ ипшӀӀэ-рылхэр зыгъэцӀкӀэрэ СэмӀэгу Рустемрэ. Ахэм кызырӀауа-гъэмкӀэ, непэрэ мафӀэм ехъуӀау наркотикхэр хэбзэнчъэу зыгъэ-федӀгъэ, зыгъэзекӀогъэ нэбгырэ 568-рэ бзӀджашӀэхэм пшӀэ-дӀэкӀыжъ ягъэхыгъэнымкӀэ феде-ральнэ къулыкӀум и ГъӀоры-шӀапӀау Адыгеим щыӀэм епхыгъэ учреждениехэм ачӀӀэс.

(ИкӀаух я 2-рэ н. ит).

Лъэгаплэм икъэгъэлъэгъон

Шъхьэлэхъо Абу итхылыщ «Зэхэугъоегъэ тхыгъэхэм» яхылаагъ

Тхылыкъыр —
цыфыклэ
улуагъэм фэд.

Шъхьэлэхъо Абу

Тхылыр шлу зылъэгъоу еджэрэмклэ тын ин. Тхылы пэпчъ лофыгуаки, еплъыклэ гъэнэфагъ. Непэ адыгэ литературоведением изытет, ихъохэм уасэ афэпшы хъумэ, ащ гъэхъэгъэ гъэнэфагъэхэр илэх, лъэгэплэ гъэнэфагъэ нэсыгъ. Ащклэ шыхъатых научнэ лофшлагъэу кыдэкыхэрэм япчъаги, гупшысэ куоу ахэлъхэм арашыллэрэ ушэтынхэри. Яшэныгы, аклуачи халъхъэу мыпшыжьхъэу тишэныгъэлэжьхэм лоф ашлэ. Уегъэгъушхо ахэм ясатыр ныбжьыклэ шэныгъэлэжьхэри кызырэхалъхэрэм.

Адыгэ литературэ шэныгъэм ишэныгъэлэжь клуачлэхэм ягугуу тшы зыхъуклэ, зыцлэ апэ къетлохэрэм ащыщ **Шъхьэлэхъо Абу**. Лъэпкъ лофыгъохэр зигумэклэу, адыгэ литературэм, литературоведением ятарихъ зыналэ тезыгъэтэу альпылэхэрэм къахэлыщтэп «Шъхьэлэхъо Абу хэтэ?» зылоныш кляупчлэн.

Шъхьэлэхъо Абу — филологие шэныгъэхэмклэ доктор, профессор, гуманитар шэныгъэхэмклэ Адыгэ республикэ институтэу Клэрэщэ Тембот ыцлэ зыхырым литературэмклэ иотдел ишэныгъэлэжь шъхьал, илъэсыбэрэ отделим ипэцагъ, Дунэе адыгэ академием иакадемик, Адыгэ Республикэми, Урысые Федерациеми шэныгъэхэмклэ ялофышлэху, Урысыем итхаклохэм я Союз хэт, «Адыгеим и Шытхъуэхъ» зыфилорэ медалыр кыфагъэшлошагъ. Кляклэу къэплон хъумэ, ар — Адыг, илъэпкърэ илофшлэнрэ афэшыпкъэ цыф.

Шъхьэлэхъо Абу ныбжь дахэ — илъэс 85-рэ илэ хъугъэ. Ащ ехъуллэу итхыгъэхэр зэхэугъоагъэхэу тхылыщ хъоу кыдэкыхъэх. Тхылыхэм шэныгъэлэжь лофшлэгъэ закъохэп къадэхъагъэр. Абу зыгъэгумэклэ лъэпкъ лофыгъоу зэфэшьхъафхэм рагъэшылгъэ гупшысэхэр, еплъыклэхэр тхылы нэклубгъохэм ащытэлъэгъух. Тхылыщыр лофшлэгъэ ин, ахэм статьи 178-рэ къадэхъагъ. Пэублэ гуцылэр зытхыгъэр филологие шэныгъэхэмклэ докторэу Мамый Руслъан.

Апэрэ тхылым кыдэхъэгъэ тхыгъэхэм уналэ зытеозыгъадзэу ахэтмэ ащыщ «Тауцтэумэ анахъ тэрэза?» зыцлэр. Адыгэ зэхэтыклэ зэдэгущылаклэхэм ялофыгъу Абу игумэклыклэ мыщ зыщылылэсырэр. «Абу» тлоныр ара, хъаури «Абу Адышесовичыр» ара шэныгъэлэжьым нахъ тэрэзэу ылытэ-рэр? Щэч хэлъэп, «Абу»-р ары ыгукли ыпсэкли ыштарэр, ау

ар, сыхэмыукъомэ, непэрэ мафэхэмклэ Абу фэдэу зыштарэр, «шъхьакло» зыщымыхурэр бэп. «Мы лофыгъом мызэу, мытлоу тытегушылагъ. Цыфым ыцлэрэ ятацлэрэ зэпытэу къэплоныр лэдэбыгъэ нэшанэу зылытэхэрэр щылэх. Лэдэбыгъэ дэхагъэр хэтрэ цыф лъэпкъи зы шыклэ-гъэпсыклэ горэмклэ къегъэлъагъо. А лэдэбыгъэр урысхэм кызырагъэлъагъорэр цыфым ыцлэрэ ятацлэрэ зэпытэу къалохэзэ зэдэгущылэнхэр ары. Адыгабзэм ащ фэдэ шапхъэ хэтэп. Ыцлэ закъо еплозэ удэгущылэнэу ары адыгабзэм шапхъэу илэр. Узидэгущылэрэм ыцлэ закъо

зэхашлэр кыкличынэу щытэп — ары Абу иеплъыклэ.

Ятлонэрэ тхылым дэхъэгъэ статьяхэмклэ Абу лофыгъоу зэфэшьхъафхэм альэлэсы: нарт эпосым изытет, шэныгъэм илофышлэхэм, оредым ыклуачл, художественнэ гуцылэм изэгъэфэкло-тхаклохэм ятворчествэ (Теуцожь Ц., Клубэ Щ., Пэрэныкыо М., Кэстэнэ Д., Мэхъош Р, нэм.), лыхъужыныгъэр зизеклуаклэхэмклэ шапхъэ хъугъэ цыфхэм, гъэсэныгъэ-пленыгъэ лофхэм.

Нарт эпосым ехылылэгъэ гурышэ-гупшысэхэр кызыщытыгъэ тхыгъэм «Псынеклэчъ мычъакъоклэ» еджагъ. «Кав-

гъаклэу «нэлуасэ сафэхъугъ» очеркхэм ягеройхэм. «Мэкъумэщышлэм» хэт Кушъу Ибрахымэ «Кляклэу Чэхъу плэмэ, цыклуи ини кызымышлэн къуаджэм дэсэп. Шъабэу клоу, шъабэу гуцылэу, шъыпкъэгъэ пытэ зыхэлъ, лъытэныгъэшхо зыфа-шырэ, шъхьэклэфэхшо зэрахырэ лыжъ шлагъу Ибрахымэ... Шылэныгъэ гъогу кыхъэу кыклогъэм ежъ Ибрахымэ лъытэныгъэу

цыфхэм фашырэр, шъхьэклэ-фагъэу рахырэр ылэшъхытлуклэ кылыжъыгъ». Ибрахымэ иллакыо лызыгъэклотэрэ ыкыо, ащ ыкыожьхэр чылэмклэ тигъунэгъухэу мэпсэху. Ахэм якъэлэпчъэу тетлысхъаплэ лыжъ цы-клоу Ибрахымэ тэсэу, блэклихэрэм яшлүфэс сэлэм нэгущлоу кырыригъэзэжъэу кыссыхъоу тхыгъэр зэхэсшлагъ. Ащ фэдэ такыкы шлагъоу гупшысэклэ тызыхъагъэхэмклэ Абу сыфэ-раз.

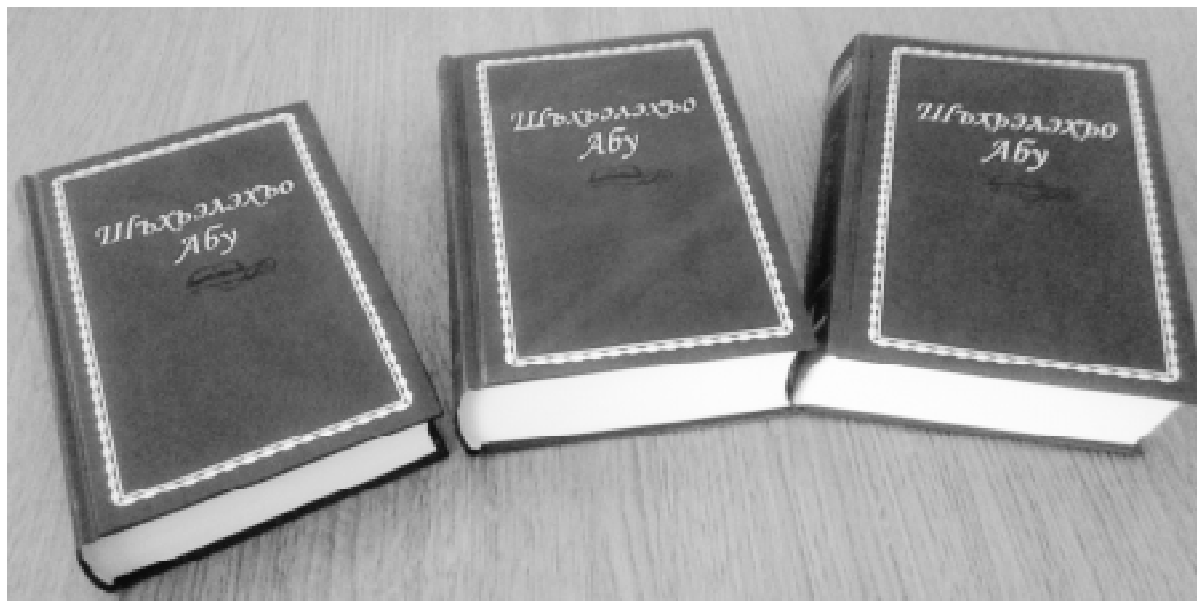
Художественнэ литературэм, лъэпкъ лорылуатэхэм яугъо-жын, якъэлотэжын мыбэми зыгорэ хишыхъэгъахэу щытмэ, ащ ыцлэ аригъашлэмэ шлоигъоу Абу фэсакы, кырелэ. Ахэм ащыщых Мэщфэшлу Шъалихъэ, Пэнэщъу Исхъакъ. Ахэм художественнэ тхыгъэхэр бэ дэдэу ямылэхэми, ялэм икъэхъуклэ, гъэфедаклэу фашыштыгъэр, ямэхъанэ кыт-лъегъэлэсых. «Творческэ клуачлэ зыхэлъэу нахыпэм ефэндэу лоф зышлэщыгъэхэу, джы клэ-лэегъаджэу лоф зышлэхэу езыгъэжъагъэхэм ясэнаушыгъэклэ зэклэ зэшлуахыштыгъэ: клэ-лэегъэджэ лофэу ашлэрэм ца-гъэфедэнхэу апэрэ художе-ственнэ произведениехэр атхы-хэу рагъажъэ. Ылпэм ефэнды-гъэхэу, нэужым Совет хабзэм иапэрэ клэ-лэегъаджэхэм — араб гъэсэныгъэ зылэ диншлэ-ныгъэлэжьхэм — къащэжъэ адыгэ тхыгъэ литературэр» (я 3тх., н.29). Лъэпкъ художествен-нэ гупшысэм икъэжъаплэ лу-тыгъэхэми, зезыгъаушхугъэхэми, клячаклэу кыхыхъэхэрэми ятворчествэ лъэплъэ, уасэ фешы. Зитворчествэ лъэныкыо горэклэ нэмылэми зэхимыфыгъэ, кызытемыгушылагъэ адыгэ тхаклохэм ахэтэп. Ащи шлоклэу урыс тхаклохэм ятворчестви икълэмпылэ анэсы (М. Горь-кэм, И. Крыловым, С. Михалковым, нэмыкыхэм).

Абу мэхъанэ зэритэу, гъунэ зылыфырэмэ ащыщ лъэпкъ гъэзетыр, ащ кыклогъэ гъо-гур («Гъэзетыр — лъэпкъыб-зэм ытам, игуклуачл»). «Ады-гэ макъэм» лъэпкъым ымакъэ зэригъэлурэм, кызызериухъумэ-рэм рэгъушхо.

Шъхьэлэхъо Абу ихэшыпы-кыгъэ тхыгъэхэр зыдэхъэгъэ тхылыщыр зышлогъэшлэгъонэу еджэщтхэр, пшъхъапэ зыфэ-хъущтхэр зэрэмымаклэм, еплъы-клэ-гупшысаклэхэр кызызеригъэ-ушыштым тыхыхъэ телъ. Абу итхыгъэхэм лъэпкъ тарихым ыцыпэ горэ ахэмыгъотэнэу щытэп, литературэ тхыгъэм икъэжъаплэ, лъэхъэнэ зэфэ-шъхъафхэм яхахъо пшлэнымклэ лэпылэгъушлэх. Тхылыклэхэм «Гъогу маф!» ятлозэ, джыри кыклялэыкляшхэм тжэ.

ШЭУДЖЭН Тэмар.

Гуманитар ушэтынхэмклэ
АР-м институту илофыклэ,
филологие шэныгъэхэмклэ
кандидат.

еплоныр шъхьакло ащ епхэу е лъытэныгъэ фэмышыгъэу кыклырэр» (н.35). Мыщ дэжым еплъыклэ зэфэшьхъафхэр щы-зэнэкъокъунхэ альэкышхт. Тэ-рэр, бзэм шэпхъэ гъэнэфа-гъэхэр илэх, шапхъэхэр зы-клагъэнафэхэрэри уарыгъозэ-нэу ары. Лофшлагъэм лъэпкъ зэфэшьхъафхэр щызэдэлажъэхэ зыхъуклэ сьдэушхэу узеклошхт, ацлэ къяплоу зафэбгъэзэхтэ — зым ыцлэклэ, адрэм ыцлэрэ ятацлэрэ зэгъусэхэу?! Абу иджэмакъэ зэклями зэхэтхы-мэ дэгъу, лъэпкъ нэшанэ тилэн фае, ау непэ щегъэжъагъэу аушхэу тизеклошт тлоуэ, гухэклэ нахъ мышлэхэи, психологиче-скэу тыфэхъазырэр, е тыщэу-кытыхъэ, е тытешыныхъэ.

Лъэпкъ лофыгъохэм, тыналэ зытетын фаехэм ащыщ тиджэу зэхэщаклэхэри. Ылпэклэ зигугъу къэтшыгъэм фэдэу, «лъэпкъы-ныгъэр» къахэнэн фае тине-пэрэ джэгъухэми. Уахътэр зэхъо-кы, зэфыщытыклэ-зэхэтыклэ-хэми «современнэ», «моднэ» мэхъанэ зэттыхэрэ шыкляхэри ахэтэщэх, ау купклар купклэу къэнэн фае, адыгэ джэгъу тлоуэ адыгэ джэгъоу зэхэтхэн, «**джэ-гъухэм язытет дэгъур къах-энэн, хабзэр къахэщын фае», хъатияклэм куп зэрищэн ылыклэу, ежыри алытэу ахэтын фае.** Уахътэм зэхъо-кыныгъэхэр фэхъухэми, лъэпкъ

каз къушъхъэхэм лошъхъэмэфэ шыгуфыр къазэрэхэлэтыкыгъэу, кызырэлъэгэклэу, адыгэ нарт эпосыр тижэрыло творчествэ кыхэлэтыкыгъ...». Нарт эпосым ыклуачл, имэхъани иных, ар зие лъэпкъымклэ зэнэкъо-къухэу бэрэ упчлэ къалэты. «...куоу ыбгъу пстэхэмкли нарт эпосыр зэгъэшлэгъэным ычлы-плэклэ гуцылэ зэдысым уче-нэхэр нахыбэрэмклэ хэтых. Ащ ижъ пахъэ кызыщытыри-хырэ чыплэхэр загъорэ кы-хэфэхэми, нарт эпосым изэгъэшлэнклэ инэу ишлуагъэ къэклошт научнэ лофшлагъэу «**Героический эпос «Нарты» и его генезис»** (1967) зыфилоу Хъэдэгъэллэ Аскэр кыдыгъэ-кыгъэм... Эпосым иусэхэр зэхэугъоагъэхэу, шыклягъэнчъэу цэрэмыт фаеми, томи 7 хъоу 1969 — 1971-рэ илъэсхэм кызырэдэклэгъэр нарт эпосым изэгъэшлэнклэ, иугъоинклэ, икыдэгъэклэныклэ хъугъэ-шлэгъэ ин» (н.7). Эпосыр тие оло къодыеклэ икыурэр, ар кы-рыбгъэлъэгъонэу, ушэтынэу пшыхэрэм лъапсэ афэхъун къэгъэлъэгъони уилэн фае.

Тхэкло зэфэшьхъафхэм ят-ворчествэ ехылаагъэу тхылы-хэм литературоведческэ ста-тыхэр къадэхъагъэх. Ахэм уаджэмэ, кыбгъурэлэ Шъхьэ-лэхъо Абу литературэр шлу зэрилыгъурэр, бэ зэреджэ-

афэхъугъ» зыфилорэ тхыгъэм кыщегъэлъагъо нэмыкл чылэ-гуабэм афэдэу Очэпшые ита-рихъ, ащ инэбгырабэм ягъашлэ зэо илъэсхэр пычыгъо шлу-цлэхэу зэрахэхъагъэхэр, ялъэуж кын къазэрэтенагъэр. Очерк-хэу «**Мэкъумэщышлэ**», «**Чы-лэм иефэнд**» тигупсэ Очэп-шые иурамхэр, ихъэблэшъхъэ-хэр сынэгъу клэтуу сяджагъ. Дао зыфэсшыжыкызэ сяджагъ кыдыгот цыфэу тыздэпсэхэр-рэм, тыздэлажъэхэрэм игъом уасэ афэтымышлэу, ядахэ тымылоу, тарымыгушхоу бэрэ кызырэхэклэрымклэ. Абу сы-ригъэдженэуи, зы лофшлагъэ тышызэдэлэжъэнэуи, сищысэ-техыплэнэуи синасып кыхы-гъэшъ, зэрэсшлагъэмклэ, зы цыф шэн-гъэпсыклэ шлагъо хэлъ: шлурышлоу дэйклэ зыми игугъу ышырэр, шэн дэй горэ кы-хэфагъэу зыцлэ ралорэм, дэ-гъугъэ горэ зэгорэм ышлэгъа-гъэмэ, аклыу кышышхт, нэмыкыныклэ уригъэлпышхт. Ежъ «хэуконыгъэ зышыгъэми» щытхъузэ зыкыригъэшлэжышхт. Ащклэ тилъэхъанэ лъэшэу ищы-клэгъэ дэдэу щытхэ гуклягъурэ шлулэгъурэ цыфхэм афите-гъэшлы. Абу итхыгъэхэм яхъа-тырклэ, ныбжьымклэ тшлэнхэу мыхъугъэхэми, ягугуу зэхэт-хымэ, «ары, сэ сикъоджэгъух, ахэр очэпшыех» слон слъэ-кыныу, тэмэ лые кызыгуа-

Якутием щылагъ

Къэралыгъо Думэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Комитет хэтэу Натхъо Разыет блэкIыгъэ тхьамафэм Республикэу Саха (Якутием) щылагъ, Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэIукIэ и Къэралыгъо Думэ илIыкIо куп хэтэу Iофтхьэбзэ заулэмэ ахэлэжыагъ.

ЛIыкIо купымрэ Натхъо Разыетрэ Якутием иреспубликэ сымэджэщэу N 1-м, Магарасскэ участкэ сымэджэщым, республикэ сымэджэщэу N 2-м, Якутскэ республикэ онкологии диспансерым ыкIи нэмыкI Iэзаплэхэм ащылагъэх, сымэджэхэм зэряIазэхэрэр, врачхэм апахъхъэ кьиуцорэ Iофыгъохэр

ыкIи ахэм язэшлохынкIэ амалэу щылагъэр зэрагъэшлагъэх.

— Республикэр ренэу зыщычылэ чыплэхэм ащыц. Якутием чылопс амалэу илэхэм ямылпыгыгъэу, медицинэ учреждениэхэм кадрэм ылъэныкIо-кIи, мылIукукIи, техникэIэ зэтэгъэпсыхъэгъэхэмкIи Iофышхо зэрашлагъэр непэ нафэ кыит-

фэхъугъ. Ау Iофыгъо гъэнэфагъэхэри щылэх, ахэм язэшлохын федеральнэ хэбзэгъэуцухэр чанэу хэлэжъэнхэ фэе, — хигъэунэфыкIыгъ Натхъо Разыет.

Къэралыгъо Думэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Комитет зэхичэгъэ Iэнэ хъураем Натхъо Разыет хэлэжыагъ. Цыфхэр макIэу зыщыпсэурэ ыкIи транспорткIэ зылIыIэсIыгъо чыплэхэм медицинэ Iэпылэгъу зэрагъэжыгъотырым ар фэгъэхыгъагъ. Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэIукIэ и Къэралыгъо Думэ и депутатхэм, Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэIукIэ ФедерациемкIэ и Совет хэтхэм анэмыкIэу, КъокIыплэ Чыжъэ федеральнэ шъолырым ихэбзэгъэуцухэм икъэралыгъо хабзэ

игъэцэкIэкIо къулыкIухэм ялы-кIохэр ащ хэлэжыагъэх.

Iэнэ хъураем къызэрэщылауагъэмкIэ, Федеральнэ законэу N 323-р зытэтэу «Урысые Федерацием щыпсэухэрэм япсауныгъэ къэухъумэгъэным ехыла-гъ» зыфилорэм диштэу чыплэ Iудзыгъэхэм ащыпсэухэрэм пэублэ медикэ-санитар Iэпылэгъу зачарагъэгъотын алъэ-кIыштыр район гупчэхэр арынылэп. Якутием ихэбзэгъэуцухэм язаконодательнэ инициативэхэу Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэIукIэ и Къэралыгъо Думэ Iэклагъэхьагъэхэм Урысые Федерацием псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэрэ Урысые Федерацием и Правительствэрэ къадырагъэштагъэп.

— Тызытегушылэрэ IофыгъомкIэ Урысые Федерацием псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ еплъыкIэу илэр умыгъэшлэгъон плэкIырэп. Мы Iофыгъор парламент едэлунхэм къащыхалъхъанэу, лъэныкIо пстэури ахэм къарагъэблэгъэнэу игъоу сэлъэгъу, — кышылэуагъ Iэнэ хъураем Натхъо Разыет.

Къэралыгъо Думэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Комитет ипашэ игуадзэу Сергей Дорофеевми ащ кыдыригъэштагъ.

КЪАНДОР Анзор.

Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэIукIэ и Къэралыгъо Думэ и депутат илэпылэгъу.

ИЭНЭ ХЪУРАЕР

Цыфым иузынчъэныгъэрэ щылэкIэ-псэукIэ амалхэмрэ зэпхыгъапэх

Гьэтхэпэм и 12-м, 2015-рэ ильэсым Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ тхылъеджапIэ Iэнэ хъурае щызэхэщыгъагъ щэфакIохэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэхэм и Дунэе мафэ фэгъэхыгъэу.

Ильэс къэс, хабзэ зэрэхъугъэу, мы мафэкIыр зы мурад горэм тегъэпсыхъагъэу макIо. 2015-рэ ильэсыр Дунэе Федерацием ищэфэн организациехэм игъоу зэралъэгъугъэу, анэхь зигъо Iофыгъоу — «Цыфхэм анаIэ шхыныгъо къабзэхэм атырагъэтынхэм ыкIи ашъхэкIэ нахь зыфэгумэкIыжъхэу, щылэкIэ шэпхъэ тэрэххэм арыгъозэнхэм» фэгъэхыгъагъ. Ащ елIытыгъэу Iофтхьабзэм гухэлъэу илагъэр — цыфхэм мы лъэныкIомкIэ ягъэсэнныгъэ зыкIэгъэлэтыгъэныр, шхыныгъо тэрэххэр, шхэкIэ шапхъэхэм яхыплэгъэ шIэныгъэхэр алэ-кIэгъэхъэгъэнхэр ары.

ЩылэкIэ-псэукIэ тэрэзым, дэгъум, байм, икIуым, хэткIи шъэфэп, псауныгъэр ухъумэнымкIэ нэбгырэ пэпчэ ищыклагъэр, ифэныкIуагъэр зэригъотылIэ-жынымкIэ мэхъанэ илэу зэрэщытым. Ау тIэкIу нахь узегу-пшысэкIэ, пшхырэ шхыныгъо-хэм якъэбзэгъэ-лъэшыгъэ, шIуагъэу ахэм ахэлъым, цыфым игъашIэ икIыхъагъи, илофшIэкIэ хабзи, ышъуи, ыли, зэрэхъахъуи, зызэрилэти — ыпкышъолкIи, иакъыл чаныгъи, ыгу изытети — пстэури бэкIэ зэралъэгъугъэр зэхэошIэ.

Адэ щылэкIэшIум, псауныгъэ зэтетым ищыкIэгъэ пстэури — жыи, пси, фаби, чыи, шхыныгъо дэгъуи, щыгъын гупсэф тэрэххэри тилэхэ, зэтэгъотылIэ-жыыха?

Джары зэкIэ зыфэкIожыыр. Сыда мы лъэхъаным анэхъу цыфым ипсауныгъэ утын фэхъурэри, шъхьапэ фэхъоу кымыгъэгъунэмэ мыхъуштыри? Мы упчIэхэм джэуап аратымэ ашIоигъоу цыф гъэсэгъабэ, щэфакIохэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэхэмкIэ къулыкIу зэфэшъхьафхэм ялы-кIохэр, апшъэрэ ыкIи сэнэхъат зэгъэгъотылIэ гурит еджаплэ-

хэм ащеджэхэрэр къызэхэхъэгъагъэх.

Iэнэ хъураер къызэлIуихыгъ мафэкI гушылэ фабэкIэ тхылъеджаплэм техникэсэ ыкIи экономическэ литературэмкIэ иотдел ибиблиографэу Аульэ Бэлэ. ЩэфакIохэм я Дунэе мафэ ильэс къэс цыфхэмкIэ шъхьапэ хъун зылъэкIышт Iофыгъо-хэр зэрэзэшIуихырэр ищыклагъэу ылъытагъ. Лъэпкъ тхылъеджаплэм ильэси 6 хъугъэу щэфакIохэм (цыфхэм) яфитыныгъэхэр нахь зэхэфыгъэу ягъэ-шIэгъэнымкIэ Гупчэ зэрилэр, ащ упчIэхэмкIэ бэмэ зыкызэрэфакIагъэрэр ыкIи Iэпылэгъу зэрагъотырэ кыIуагъ. Щыла-кIэм чыплэ гъэнэфагъэ щы-зилэ цыфым ипсауныгъэ анэхь зэлъытыгъэр щылэкIэ-псэукIэ амал тэрэзыр арэу зэрэщытыр, шхыныгъо къабзэхэм, шхэкIэ шэпхъэ дэгъум непэрэ зэхэхъэр, зэхэгущылэгъур зэрафэгъэхыгъэр кыыхигъэщыгъ.

АР-мкIэ Роспотребнадзорым игъэлорышIаплэ иотдел ипашэу Къэрдэн Рэщыдэ игушылэIэ Iэнэ хъураер лыгъэкIотагъ. ЦыфымкIэ анэхь мэхъанэ зилэр псауныгъэ илэныр ары. Цыфхэр узынчъэхэмэ, обществэмэ хэхъошт, зилэтышт. УФ-м и Правительствэ и Унашъоу

2010-рэ ильэсым ыштагъэр, шхыныгъохэм якъэбзагъэ ухъумэгъэным, шхэкIэ шэпхъэ икIухэр къэгъэгъунэгъэнхэм, цыфым ипсауныгъэ фэсакыгъэным, хэти кIуачIи, амали илэу псэуным тельытагъэу 2020-рэ ильэсым нэс ыукъудыеу зэрэщытыр кыIуагъ. Зыныбжэ икIу-

Непэ обществэм анэхь ищыклагъэр мы лъэныкIохэмкIэ шIэныгъэхэр (здоровое питание — шхыныгъо къабзэхэмкIэ, шIуагъэ зилэхэмкIэ, щылэкIэ-псэукIэ хабзэхэу псауныгъэр зэтетыным фэшIушIэхэрэр гъэцакIэхэмэ), кыпшъхьапэнхэу ылъытагъ.

игъом шхэу тэрэзэу, игъом чыыеу, къэбзэныгъэ зэрихъэу, икIон-чъэн-зыплъыхъани ригъэ-кIоу ищылэныгъэ фэсакыэмэ, псауныгъэ зэрилэщтыр кIигъэтхыгъ.

Iэнэ хъураем зигъо Iофыгъоу кышIалэтыгъэм тегъэпсы-хъагъэу къэгущылагъ Адыгэ РеспубликэмкIэ уплэкIокIо-ушэтэ-кIо лабораторием и специалист-экспертэу Бибэ Фатимэ. «Гъо-мылэпхъэ тэрэз» тIомэ кы-кIырэр, ар къызэрэпшIэшт нэ-шанэхэм къащыуцугъ. Ежъ зы-фэгъэзэгъэ IофшIэн лъэныкIор — шхынхэм шIуагъэу ахэлъыр, ащыкIэрэр зэхэфыныр арэу зэрэщытыр кыIуагъ. Ушэтынхэу ашIыхэрэмкIэ щысэхэр кы-хыгъэх. Цыф пкышъолыр зы-фэныкIо витаминхэу А, Е, С, В зыфэпIощтхэр ахэм зэрэхэлъхэр, ау чыгъэшIуэхэмкIэ зэрягуаохэрэм кыыхэкIэу, нитратхэр — свинец, ртуть зы-фэпIощтхэр бэу зыхэлъхэр кы-зэрэхэкIыхэрэр, ахэм псауны-гъэр зэрэзэщыгъахъорэр, лъэ-шэу уафэсакыын зэрэфакIэ кIигъэтхыгъ. Ау Адыгэ Республи-кэм кышIыдагъэкIырэ шхынхэр тэрэзынхэм ренэу зэрэпIып-лэхэрэр, санитар шапхъэхэм адистэу Iофэу зэшIуахырэм къатегушылэагъ. Республикэм ишхыныгъохэм язытет уасэ сы-дигъуи зэрэратырэ кIигъэт-хыгъ. Ау унагъо пэпчэ лъэ-шэу мы IофымкIэ ыналэ зыте-тыжъэу, ясабийхэм япсауныгъэ фэсакыхэу, ахэмкIэ яамалхэр ашIэу, зыфырикъужынынхэм мэхъанэ зэрилэр кыIуагъ.

Псауныгъэ дэгъу уилэным кыдилытырэ пстэумэ апэрэр шхэныр ары. Непэ зэкIэ къэ-тэщэфы. Арыш, тучанхэм Iоф ащызышIэрэ щакIохэми ягулIы-тэ-гумэкI, ячаныгъэ-хъупхъагъэ мэхъанэ зэрилэр къэгущылагъэ-хэм кыыхагъэщыгъ. ЩэфакIо-хэмрэ щакIомрэ азыфагу зэгур-ылоныгъэ илIыным, зэфэса-кыжъ-зэрэпIытэныгъэм мэхъанэ зэрилэр кыIуагъ. Ау гу-зэгъэбгъэ-зэмызэгъыныгъэхэр щылэкIэм къызэрэхэафэхэрэр, умышIэрэм уклэупчIэн, къулы-кIухэм зафэбгъэзэн зэрэфакIом гу лъарагъэтагъ.

Специалист зэфэшъхьафхэу Iэнэ хъураем хэлэжыагъэхэм цыфхэм яупчIэхэм джэуап кIэкI лупкIэхэр къаратыжыгъэх, уишIэныгъэ хигъахъоу ыкIи шыкIэ уигъашIэу Iофтхьабзэр гъэпсыгъагъэ.

ДЗЭУКЪОЖЪ

Нуриет.

Сурэтхэр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъэх.

Бибэ Фатим.

бзэр умыгъэцакIэу, икIоу пкышъолым ар хэхъэу ымыгъэ-тIумэ, хъаулые зэрэхъуштыр кыIуагъ. Цыфхэм ящыкIэгъэ гъо-мылэпхъэ шъхьалэхэм ядэгъугъэ лыпллэхэу ыкIи ахэр ягъэгъотыгъэнхэмкIэ програм-мэ зэфэшъхьафхэм Iоф зэрэ-шIэрэм анаIэ тыраригъэдзагъ.

Адыгэхэм ядунэелуат

Тилъэпкъ бэшагъэу зыкӀхьопсыщтыгъэ щыла-кӀэу ыгъэпсы шӀоигъуагъэм тэфӀу республикэ статус иӀэ хуыгъэ. Адыгэ быракъми, гимни хэпшы-кӀэу лъэпкъыр зэрапхыгъ, ыгукӀи зыкыбрагъэ-Ӏутыгъ.

ЗехапшӀэу апэрэ мафэхэм къащегъэжьагъэу къулыкӀушӀэхэми, цыф къызэрыкӀохэми республикэм ылапсэ зэрагъэпытэщтым фэбанэхэу рагъажӀэ. ЗэлашӀэрэ модельер цӀэрыӀоу СтӀашӀу Юрэ лъэгъушӀуашӀэу (платье-символ) иӀэмэ анахь ыгъэлапӀэрэмэ ащыщху «шӀошэсынху» (платье-обелиск) «ООН», «Теклоныгъ», «Толерантность», «Мамырныгъэм ибзыу» ыкӀи «Адыгэ Республикэр» ылуи зэджагъэхэр апэрэу цыф жьугъэхэм апашӀхъэ къызыригъэ-

хуэ Германием, США-м, Сирием, Иорданием, Турцием анэсыжъэу Юрэ ишӀошэсынхэм, илӀэгъушӀуашӀэхэм апашӀхъэ Ӏэгутео мэкъэ орхэр бэрэ ащылугъэх. Адыгэ Республикэм икӀэбар дахи цыф лъэпкъыбэмэ алыагъэлэсыгъ. КӀымэфэ Олимпиадэу Шъачэ щыкӀуагъэм СтӀашӀум илахышӀу хишыхъагъ. ЗэнэкӀокъухэр оклофэхэ «Адыгэ Унэм» икӀэгъэлъэгъопӀэ зал СтӀашӀум иӀэлагъэхэр щылъжагъэх. Мы мафэхэм нэбгырэ мин пчӀагъэм «...сыпфэраз адыгэ лъэпкъым нэлуасэ сызэрэфӀапшыгъэмкӀэ...», «сыпфэраз мыщ фэдэ лъэпкъ дахэр зэрэсэбгъэшагъэмкӀэ...», «...сыдэу шъуишӀуашӀэхэр дэхэ дэдэха, сыдэу шъуихабзи, шъуигугъэхэри къабзэхэ...» аӀозэ гъозэ тхылъым бэмэ къыдатхагъ.

Мыхэм сагъало: **СтӀашӀу Юрэ иӀэлагъэхэр Адыгэ Республикэ закӀор арӀп зиер, Урысыешоми ие закӀоп, ар дунаим цыф лъэпкъу тетхэм зэкӀэми зэдӀырай. Сыда плӀомэ адыгэхэм лӀэшӀэгъу пчӀагъэрэ аугъоигъэ культу-рэм хэль гупшысэ куухэр, лъэпкъым игъэшӀэ гъогу зыфиузнкӀыщтыгъэ гугъэ инхэр, къаӀхъухэрэ ныбжыкӀэхэр зыфӀапӀуштыгъэ цыфыгъэ къабзэр дышӀэ лӀдэ-нэ псыгъохуэ мӀэстэнэ бгъузэм рищыгъэхэмкӀэ СтӀашӀум зэрипхыи, ыгъэкӀэракӀэхи, ыфӀапӀэхи, псэ къапи-гъэкӀэжыи иреспубликэ ынӀпэ шъуашӀэхуэ, лъэпкъым иса-угъэтхуэ зэрэдунэуэ апашӀхъэ ригъэуцуагъэх.**

Мыхэм уяплъы зыхъукӀэ, упчӀабэ угу къырагъэтаджэ. Мощ фэдиз уасэ цыфхэм къызы-

фашырэ ӀэшӀагъэхэм сыд гупшысэ СтӀашӀур афэзычагъэр? Ахэм атекӀодэгъэ кӀуачӀэр тыдэ Юрэ къырихыра? Ахэм къалӀотэрэ хыишӀэхэр, ахэль гупшытэ инхэр модельер цӀэрыӀом хэта зылыгъэлэсы шӀоигъор? Мыхэм яджэуап СтӀашӀум игъэшӀэ лъагъо урыкӀо зыхъукӀэ къыхӀукӀы.

Тикъэралыгъо лъэхъэнэ кӀинэу зэпчыгъэхэр зэкӀэ — колхоз зэхэщӀэгъу бырсы-рыгъохэм къащегъэжьагъэу гъаблэм, заом, «перестрой-кэм» къыздахыгъэ тхьамы-кӀагъохэм къанэсыжъэу — СтӀашӀу Юрэ ышӀхъэкӀэ ыушӀэгъэх. Ау ащ пае Юрэ ыгукӀэ жьалым хуыгъэп. Хау, хуыгъэп! АрэушӀтэу хуыныр хэгъэкӀи, хьалӀныгъэ дахуэ, шӀульэгъуныгъэ къабзэу, гукӀэгъуныгъэ фабэу а лъэхъанхэм цыфхэм къахъэн-жыгъэгъэ тӀэклӀури цэрыцэу ыугъоижыи, ежъ илӀэпкъ фыриӀэ шӀульэгъу инымкӀэ ыпсыхъажыи, зэрэдунэуэ афищэигъ. Джары непэ СтӀашӀу Юрэ иӀэлагъэхэр зэкӀэ шӀум, дэхагъэм, мамырныгъэм зыкӀыфӀэлажӀэхэрэр. Джары нэлуасэ къафэхъухэрэ цыф-

хэм агу ихыгъэу ахэр «адэ-гушыӀэнхэ» зыкӀалъэкӀырэр.

Европэм икӀэралыгъохэм ялышӀхъэхэм, дин пащэхэм, пропагандистхэм ыкӀи нэмыкӀ пащэхэм цӀагъэм (толерант-ностым) игъэкӀотыгъэу игугъу ашӀэу зырагъэжьагъэр илӀэс зыбгъупшӀ нахыбэ хуыгъэп. СтӀашӀум иӀэлагъэхэмкӀэ толе-рантностым игугъэ лъаплӀэхэри, ыкӀочӀэ ини, цыфлӀэпкъ зэгу-рыӀоныгъэ лъапсэ кӀоцӀылӀэу зыфэбанэрэри 1990 — 1995-рэ илӀэсхэм къыщегъэжьагъэу непэ къызнэсыгъэм цыфхэм альегъэлэсы. Ащ гугъэ пытэ къысеты: **мамыр щылакӀэр ду-наим щэпытэфэ Юрэ ышӀы-гъэ шӀошэсынхэр гъозэжъуа-гъохуэ цыфхэм афӀэлъжъ-щтых.**

Юрэ лъэгъушӀуашӀэхуэ ышӀы-гъэхэр зы музей залым чӀа-фэхэрӀп. Ащ фэдизыр, пкы-гъо ыкӀи бзыхъаф цыкӀу зэфӀэшхъафхэр ыгъэфедэхэзэ, ӀэкӀэ ыдыгъэх. Мыхэм уяплӀэу музейм учӀэт зыхъукӀэ, «лӀдэ-нэ метрэ тхьапша ахэхъэгъэ-щтыр?» — ошӀэ-дэмышӀэу уп-чӀэ пшхъэ кӀымыхъанэу ху-рӀп. Сэри зегорэм а упчӀэр СтӀашӀум фӀэгъэзэгъагъ.

— Ар къэслъытэнэу сыгу зыкӀи къэмыкӀыгъ, — Юрэ ыгъэшагъоу къысӀплъыгъ. Зэ-рэсишыпкӀэр зельӀэгъум, ты-зыкӀэрыт шъуашӀэм Ӏэ фишызэ къыпигъэхъожыгъ, — мыщ шӀо зэфӀэшхъаф зилэ луданэу хэ-хъэгъэщтыр хъазырэу пхъэтет зыбгъупшысэм атещӀэгъэщтым фэдиз хуыт, модыкӀэ щытым ащ нахыбало хэхъэгъэщт.

СтӀашӀум ӀэшӀагъэу иӀэ пчӀа-гъэр сӀшӀэти, кӀыныгъэп сиуп-чӀэ иджэуап къэзгъотыжынкӀэ: **СтӀашӀу Юрэ иӀэлагъэхэм ахэхъэгъэ луданэхэр зэкӀэ зы-зэпыпшӀэхэкӀэ, якӀыхъагъэкӀэ зэ экваторым къепщӀэкӀы-нышъ, ятӀонэрэ къещӀэкӀы-гъор ебгъэжъэнэу икӀушӀт.**

Ар зыкӀыхъэгъэ луданэмкӀэ

гъэтхэпэ лъэгъупкӀопсым фэ-дэу нэр плӀыхуэу шӀошэсынхэр удыным фӀшӀ сыд шӀульэгъуа уилӀэпкъ фиуилӀэн фаер?! Си-цыхъэ тель: уилӀэпкъ идэхагъэ хэмылыагъоу, уилӀэпкъ цы-фыгъэу хэлым гу лъымытэу, гукӀэгъоу иӀэр зэхэмышӀэу ащ шӀульэгъу фӀпшыӀым плӀӀэкӀы-щтӀп. Юрэ лъэпкъым шӀоу хэ-лӀыр зэкӀэ хельагъо! Ащ рэ-гушхо, рэкъэи, рӀагӀа. Ар цыф лъэпкъэу дунаим тетхэм ади-гощы шӀоигъу.

ШӀошхъуныгъэ пытэ сиӀ ис-кусствэм ылыӀэныкӀокӀэ СтӀа-шӀум иӀэлагъэхэм осӀэшхо зэряӀэр къыдалытэзэ, илӀэс благъэхэм, дунаим анахь хэ-шыкӀыгъэ музейм тетхэм ахэр къащагъэлагъо ашӀоигъоу ра-гъэблагъэу зэрэрагъэжьащтым-

уцогъагъэхэр республикэм и Конституцие тегушыӀэхэ зэху-хэр ары. Мыгъэ ар илӀэс 20 мэхуэ.

Мы охтэ кӀӀкӀым къыкӀоцӀ СтӀашӀу Юрэ зыпшӀэ кӀогъое шӀошэсынхуэ 50-м ехуэ, гупшысэ куухэр къызиӀотыкӀырэ лъэгъушӀуашӀэхэр ыкӀи Ӏэшы-гъэ пкыгъо зэфӀэшхъафхуэ 100-м къехуэ ышӀыгъ. Непи къэ-уцу имыӀэу ахэм ахегъахъо.

Ахэр цыфхэм альэгъунхэщ, «адэгушыӀэнхэм» фӀшӀ Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Тхьа-кӀушынэ АспӀанэ, Премьер-министрӀу КъумпӀыл Муратэ, культурэмкӀэ министерствэм, общественнэ хасэхэм ятхьа-матэхэм анаӀэ къытырагъэты, ӀэпыӀэгъушӀу къыфэхъух. Мы-хэм зэкӀэми яшӀуагъэкӀэ Те-мыр Кавказым къыщегъэжьа-гъэу къалэхуэ Черкесскэ, Пя-тигорскэ, Кисловодскэ, Крас-нодар, Налчык, Ставрополь, Москва, Таллин, къэралыгъо-

кӀэ. Джащ фэдэу сицыхъэ инэу тель Адыгеим щыпсӀэхэрэм, ихъакӀэхэм, къӀэлорэ зекӀохэм КъокӀыплэм щыпсӀэхэрэм яис-кустӀэвӀэкӀэ музейм МыекӀуапэ дэтыр якӀуанӀэ Юрэ иӀэлагъэ-хэм зэрашӀытми.

ИлӀэс 20-м къехъугъ Мые-кӀуапэ сыкызыкӀожыгъэр. А уахтэм къыкӀоцӀ Юрэрэ сӀ-рырэ тыдэ тыщыӀэми тыкыхъэ-зэрэгъэщӀэу, шхъэихыгъэу сыд фэдэ гупшысэхэми татегушы-Ӏэн тлӀӀэкӀэу, цыфыгъэ дахэ тазыфагу илӀэу щыт. Дэгъоу тызэрэшагъ. Мыщ ищыӀэкӀэ-псӀӀэкӀэ сыкӀырыплъымэ, игу-пшысэ лъагъохэм садытехъэ-мэ, илофшагъэхэм къауатэ-хэрэм сакӀэдӀукӀызэ къахэс-хыгъэ гупшысэхэм шӀошхъуны-гъэ пытэ сагъэшыгъ: **лъэпкъым ыгу филь шӀульэгъур зигъо-зэ цыфэу ащ фӀэлажӀэрэм къарыу гъунэнчъэ илӀэпкъ къыреты.**

КъЭЗЭНЭ Юсыф.

ТЕКЮНЫГЪЭР КЪЫЗЫДАХЫГЪЭР ИЛЪЭС 70-рэ ЗЭРЭХЪУРЭМ ИПЭГЪОКИ

Разведкэм икомандирыгъ, милиционерыгъ

Мэфэки иныр дгъэмэфэки пэпчъ ренэу тегушшы-сэжы тильэпкъ пыйжъ жъалымым теклон зэри-лэагыгъэм. Щагагъэр. Лыгъэр. Псэемыблэжы-ныгъэр. Хэгъэгъу шульэгъур. Мы шэны шлагъохэр арых хэзышчыжыгъэхэр, зэо машом ахэр шыпсы-хьагъэх, сыдигъоки къыпшхьагъэрэ закълэх.

Нэгъой Исмахылэ Хъаушъэ-кьор зышчымылэжыгъэр тлэкълу шлагъэ, ау шыагъэмэ, къызыхъу-гъэр илъэси 100 хъуштыгъэ, ащ шыцъу илъэс 30-р Мые-кьуапэ епхыгъагъ.

1941-рэ илъэсым Нэгъой Исмахылэ еджапэр къыухыгъ ыкли а мэфэ дэдэм Советскэ правительствэр лъэпкъым кьеджагъ фашист-техаклохэм апэ-уцужыныу. Исмахылэ ежъ ишоигъоныгъэкълэ фронтым кьуа-гъэ. Гуэжъогъукълэ рагъэджагъ... Я 202-рэ гвардейскэ щэрыо-клэ полкым хэтэу Сталинград игъунапкъэ дэхьагъ, къыухъу-магъ. Зэо пльырым ыуж сержантэу Нэгъоир разведкэм иполк ивзвод командир фа-шыгъ. Шыу разведкэм кьэбарэу къылыгъэлэсыхэрэр зэокълэ-шы-клэ тэрэз хахынымклэ полкым ипащэхэм къашхьагъэпэщтыгъ.

Зегорэм, мэзаем, 1943-рэ илъэсым полкым иштаб икоман-дир кьеджагъ: «Бзэгъу тищы-клагъ», — къыриуагъ. Шункл къызэхъум, зэуж-зэкълэхъу, раз-ведчикхэр халат ыкли нэгуры-хъо-шхьаихъо фыжхэр ялэхъу апэклэ лъыкълотыгъэх. Зыфягъэ-хэ «бзэгур» кьэагъотыгъошлугъэп. Пшэгъошху, осыр куу. Чынкълэу азыфагу илтым нэсыгъэхъу, Нэгъоир гитлеровцэ плэлэу шьом-бгъожым пэлуагъ. Пый жъа-лымыр нэрэ-лэрэм шэжъыер ыладакъэу сержантым кьыте-бэнагъ. Мы чыплэм щытыгъэ закъор радисткэу Валя ары.

Ау Исмахылэ хъурэм нэгъэу-плэлэгъум уасэ фишыгъ. Авто-матым фэдэу гъэпсыгъагъэ, умы-шлэмэ спорт зэнэкъокъу адрэ-гъум тетым фэдэу, къышшы-гъэр кьэшлэгъуаеу зычидзыгъ (тхьагъэпцыгъэкълэ) ыкли бэнэклэ шыклэр къызфигъэфеди, пыйм шэжъыер къылэклиуыгъ. Ау фашист разведчикыр нахъ кьа-рыугъ. Вале джащ дэжым кьы-делагъ. Нэрэ-лэрэм командирым ылэгъу гранатэ «лимонкэр» кьы-рильхьагъ. Исмахылэ нэмыцым шхьэбгъу фаоу еуи ыгъэпэрэ-загъ. Джауштыу «Нэгъыритум «бзэгур» штабым кьалэшъуыгъ.

Зэо мафэхэр непэм фэдэу зышылагъэхэр бэрэ Нэгъой Исмахылэ ынэгъу къыклэуцожы-щтыгъэх. «Къакъырыжъ цыкълум имэшлэ шыгъэ тылузэрэмыгъа-фэу тышчыс. Зым илъэкъоещэ-клэ егъэчэпхъух, адрэм иав-томат елъэкълэ. Гу къытлыамытэу тызэрэклошъэщт шыклэм тылъэ-хъу. Халатхэр джыри къытаты-гъэгъохэп, тищыгъын-шъуашэхэр яклэбзэ фыжыклэ кьэтэгъазэх, хэклэплэм теусэу. Ау клэбзэ чла-цлэ зилэхэр зыщыгъэхэм, ахэм акылу члэгъчлэлъ фабэхэр ыкы-лу къашых. Каскэхэр дэпкъ етлэ-фэу къакъырым клэрылымклэ рагълэх. Каскэхэр фыжыкълэ мэхъух, дэпкъхэр мэхъушлэу. Сидзэ-клэлэхэм «зызагъэлэхэ нэуж, осым зышагъэпхыкълэ. Шыхэри дэгъоу агъэшхьагъэх, альабжъэ-нэу макъэ кьызэрапымылу-кы-нэу хъэдэнхэмклэ шуапхыкы-

гъэх. Тызэрэклошты шыклэр нахъ тэрэзым, зэрэхъуштым тетэу исэхъухъэ, пыйм иуцуплэ-щы-тыплэ зэгъэшлагъэу, артиллерием итанкхэм ящытыклэ рациемклэ полкым икомандование лэклэ-мыгъэхьагъэмэ хъуштыгъ.

Тежъагъ. Зыгорэхэм макълэу тягуцафэ, ау уасэ зилэ кьэбар тэ тищыклагъэр. Тэкло тшлэшъыс, пыйдзэхэм агузэгъу шыпкъэ ти-фагъ. Тыкъаухъурэймэ? Тыкъа-шлагъэуи? Занклэу уакълуныр — пклэнчъ, пыйр лъэгаплэм те-сышъ, чыжыкълэ укыльэгъунышъ, хьапэ-сапэ уригъэфэщт, сыда шлагъэмэ хъуштыгъ. Сыдэуштыу чыплэ зэжъум тыкыкыжыын тлъэкълыштыгъ. Зы хэклэплэ шылэу кыыхэтхыгъ: тапэклэ тыклотэщт. Пыйм лагъымэ машло ышын ылъэкълыштыгъ, ежъ яехэри хэкло-дэщтых, пулеметхэмклэ лъэга-плэм укьэохыныр пклэнчъ. Мы такыкыым гитлеровцэхэр зечъ-хъу луашхъэм зыкышхьагъыгъ, лэшэ онтэгъухэр зэралъашъох. Къыдгъурылауагъ. Апэрэ огъу, ятло-нэрэр — пклэгъосэ шлүцлэм зи уигъэлээгъужырэп. Мыщ дэ-жым, зыгорэуштыу сыд ишы-клэми блэлэтыгъэн фае. Шы-хэр зэрымыры хъугъэхъу зэо-зэхатхъом тыкыхалъэсыкыгъ... Тиллэплэ уцуплэ зэблэтхъугъэ. Мыщ дэжым, мы чыплэм тэ тызашэщтыгъэри кьэтлэгъугъ. Рациемклэ кьэбарыр тиехэм ядгъэшлагъ. Ыкли нэгъырищ гъэ-рэу кьэтхыгъ. Шыхэм яшлуа-гъэкълэ, хэзыгъэ тимылэу мы ло-

фыгъо гъэнэфагъэр зэшлотхыгъ, — кьылотэжыщтыгъ Исмахылэ.

Етланэ Киев кыкълэпыкылауагъ. Шыу разведкэм ивзвод ипэща-гъэр мыщи Нэгъой Исмахыл ары. Дзэклэлэ лыхъужъ лы-бланэу зыкыгъэлээгъуагъ. Ащ ыужым изэо гъогу кьалэхъу Брусилов, Козатин, Львов, Прос-куров, Тернополь апхырыкыгъ. Советскэ дзэ клочлэ инхъу пыйм теклуатэхэрэм ахэтэу, Австриер, Румыниер, Венгриер кьызыппы-чыгъэх. Старшэ сержантэу, раз-ведкэм ивзвод икомандирэу Нэгъоим изэо гъогу мыпшыжъ кыхъэ зыфэдагъэр кьэралыгъо тынхъу кыфагъэшшоагъэхэм кьалыатэ. Ахэр Хэгъэгъу зэошхом ия II-рэ шъуашэ зилэ орденыр, Жьогъо Пльыжым иорденитлу, медалэу «Сталинград кьызыри-ухъумагъэмклэ» зыфилорэр ыкли нэмыкълэхэри арых. Зэошхом игъогубэ тидзэклэлэхэм зэпа-чыгъ, апсэ еблэжыщтыгъэхэп, Хэгъэгъум паемэ, сыдымкыи хьа-зырыгъэх. Хъугъэ-шлагъэхэр кьэ-лотэгъошлэхэми, ахэм лъэу ащы-чъагъэр макълэп, акълуачлэ кьы-зымакълэу, хьыбэй дэдэ кьызы-хъухэрэм, тикъалэхэр, тичлыгу зэрэзэрапхъохэрэр, цыф хье-хэр зэраулыкыхэрэр зэпыу ямы-лэу анэ кыкълэуцожыгъ... Ыкли зэралъэкълэу зызэклауагъаеи, язэо гъогу еклужыщтыгъэх.

Сыд кына амыщэчыгъэр: кьызызэклакълэхъуи хъугъэ, атекло-хъуи, гушлом зыкьаригъэпхъуа-тэуи кыыхэкыгъ бэрэ. Ары кьэс, щэрэч фэдизэу, хьадэгъур къа-клэрытыгъ. Уашъор лүгъо шлү-цлэм кыыхэщыжыщтыгъэп, чы-гур гырзыщтыгъэ, зэтэчэу, зэ-щычэу ыкли пыйм ышхъэ ри-хъоу. Техэкло-зепхъокълэжъэм афагъэгъугъэп ямэхъэджэгъэ бэзджагъэ, ягъухлэ шлүцлэ! Гъэ-псэфыгъо такыкы зытлүм дзэ-

клэлыбжъэр кьалэтымэ, ралы-лэщтыгъэр зы хьохъу — тикъэ-рал, тыхэгъэгъу хье тичлыгу, ти-цыфхэр, тикъалэхэр, кьутир-хэр, кьуаджэхэр шхьафит шы-жыгъэнхэр ары. Заор аухыгъ. Тэ тичыплэгъу лыхъужы ихэку кыгъэгъэжыгъ.

***

Тэхъутэмыкьое районым ит кьуаджэу Бжыхъэкъояклэм Нэгъой Исмахылэ шхьэкълэфа-гъэ хэлъэу щыпэгъокыгъэх. Дзэ-клэлэ батырым ыбгъэгъу орден-хэм ыкли медальхэм зэлапклэ-щтыгъ. Тогъогъогу заом кыща-улагъ. Нэгъой ллакьомы, иуна-гъуи, кьуаджэми ягушлогъо-шхуагъ. Тлэкълу зигъэпсэфи, Исмахылэ лэфшлэным лууцуагъ, кьоджэ сельсоветым итхьамэ-тагъ. Илъэситло лэф зышлэгъэ уж, Краснодар ныбджэгъульэ-гъу кьуагъэ. Зыдэклауагъэр мили-цием ишыу эскадрон хэтыгъ, кьулыкьур ащ щыхыщтыгъ. Кье-лъэлугъ ар Исмахылэ кабинет лэнатлэр ыгъэтлыллынышъ, мы лэфым пыуцонэу. Бэрэ кьызы-ригъэжагъэп, фронтовикэу Нэгъой Исмахылэ Хъаушъэкор милицием ишыу эскадрон кьу-лыкьу щыхыныу кьэзэгъыгъ. Тешлагъэ щымылэу, кьуаджэ го-рэм ащыщ гумэкълыгъо кышчы-хъугъ, кассирыр шаукыгъ. Опе-ративнэ лэфышлэхэм лэпылэгъу афэхъунэу отделением икоман-дирэу Нэгъоир ыкли шыу эска-дроним имилиционерэу Бэрэ-тэрэр ащ агъэклауагъэх. Бэзджа-шлэхэр кьэубытыгъэнхэ пшъэры-лър тлүми дэгъоу зэшлуахыгъ. Милицием истаршинау Нэгъой Исмахылэ лэфшлэнклэ кыых-фэрэ гъэпсыклэ дэгъухэм апае тамыгъэу «Милицием иотлич-ник» зыфилорэр, пылухъанчъу ыкли щыклэгъэнчъэу кьулыкьу зэрихырым пае медалитлу ыкли медалэу «лофшлэным ивете-ран» зыфилорэр кьыфагъэ-шшоагъэх. Илъэс 37-рэ хэгъэ-гуклоцл лэфхэм ясистемэ хэтэу лэф ышлагъ. Лыгъи, цыфыгъи хэлъыгъ.

БЭРЭТЭРЭ Мурат.

Урысыем ижурналистхэм я Союз хэт.

КЪЭБАРЫШУ

Завод кьыщызэлуахыгъ

Мыекъуапэ кьыщызэлуахыгъэ заводым полипропиленым хэшлыкыгъэу лалъмэкъ цыкълу миллион 60 илъэс кьэс кьыдигъэкълэзэ ышлыщт.

Адыгэ Республикэм экономикэ хэхъоныгъэмклэ ыкли сатыумклэ и Министерствэ полипропиленым хэшлыкыгъэ пкъыгъохэр кьэзышлырэ заводым Мыекъуапэ лэф щилэнэу зэрэригъэжыагъэр кьылуагъ. Ащ нэгъырэ 70-рэ мы лъэхъаным щэла-жъэ, илъэсым ыклэ нэс ахэм япчъа-гъэ нэгъырэ 500-м нэсыщт.

Заводыр Адыгеим ичлыгу шызы-гъэуцугъэр Тыркуем ит промышлен-нэ компание инэу FibateKS зыфи-лорэм лэф дэзышлэрэ обществэу «Бемхолдингъ» ары. Заводыр зэ-рэщытэу агъэпсыным сомэ милли-арди 4,3-рэ пэлуагъэхьащт. Ащ фэ-дэ завод кьалэм зэрэшагъэпсы-щтым компанием иллыкълэхэмрэ Адыгеим ипащэрэ шылэ мазэм те-гушылэгъагъэх. лэф зэдашлэнэу зы-зэзэгъыхэм ыуж Адыгэ Республи-

кэм экономикэ хэхъоныгъэмрэ са-тыумрэклэ и Министерствэрэ ком-паниеу «Бемхолдингъ» якълу-кьушлэхэм лэф зэрэзэдашлэщтым-клэ унашъохэр ашлыгъэх. Заводым ишлын псынклэу рагъэжыагъ, про-дукциери шлэхъу кьыдагъэкълэу ауб-лагъ.

Адыгеим ыгъэцэклэн фэе пшъэ-рылхэм ащыщыгъэх заводымрэ ащ ищыклэгъэ псэуалъэхэмрэ зытыра-шыхьащт чыгум икыыхэхын, ящы-клэгъэ энергиемклэ кьэклауаплэхэр ягъэгъотыгъэнхэр, заводым лэф шы-зышлэщт цыфхэм якъэгъотын.

Заводым игъэпсын хэлэжъэрэ ин-весторым лэфым сомэ миллион 500 фэдиз хильхьэгъах. Кьыдагъэклэре продукциер нахьыбэмклэ зыгъэфэ-дэщтыр Урысыер ары.

(Тикорр.).

ГЪЭЗЕТЕДЖЭМ ИШОШ

Игушылэмэ псэ къапегъакълэ

Илъэс 50-м кьэхъугъэу «Адыгэ макъэм» сы-клэтхэ, гъусэ дэгъоу си.

Гукъау нахъ мышлэми, уасэхэр инэу зэрэдэклоягъэ-хэм пенсионерхэм яклэтхэн кьегъэхьыгъэ. Ауми тызэс-гъэ ныбджэгъушъ, уц лэзэ-гъум фэдэш тэрклэ, сыд ишыкълэми кьызылэклэтэгъахъэ. «Адыгэ макъэр» къахыфэ тшлуабэ дашлэу титхэкло чан-хэм тяжэ. Нелэ зигугъу кьэсшыщтыр тикъоджэгъоу, журналистэу Мамырыкьо Нуриет ары. Илъэс пчъагъэ хъугъэу егугъузэ, илъэпкъ гупсэ пае мыпшыжыгъу илоф-егъэцэклэ. Лэпэлэсэныгъэхо хэлъэу матхэ, кьэбзагъэу, шульэгъоу лъэпкъым фыри-лэр ытхырэ пэпчъ кыыхэщы.

Орэ ины, орэ сабыл, хэт фэтхэгъэми, узлэпищэу, джы-ри уеджэжы пшлоигъоу уешы, кьыбдэгъушлэрэм фэ-дэу уапашхъэ пстэури кьы-регъэуцо. Гукълэгъоу, шхъэ-клафэу хэткли хэлъыр, шу-льэгъоу лъэпкъым фырилэр Нуриет кыыхэщы.

Мэзаем и 26-м Нуриет итхыгъэу Хьакъуй Аслъан иапэрэ тхылъэу «Ныбжыкьу фыжъ» зыфилорэм фэгъэхы-гъэу гъэзетым кыыхагъэм седжагъ. Жэбзэ дахэкълэ кьы-зэрэгъегъушлэрэм ухэтми кьэ-лэмыр кьэпштэнэу уешы. Хэти ишлуагъэ зэрэригъэкы-щтым дэшхьахырэп.

Нуриет сэ сшхъэкълэ инэу, сижабзи, сиякълэми кьымы-хъэу, сыфэраз.

Ситхылъэу «Къытфэрэпс ренэу тыгъэр» зыфилорэм игъэхъазырынклэ инэу ишлуа-гъэ кьысыгъэкыгъ, сыфэраз, лүклэгъэ маф зыфалорэм фэд, тхылъыр Тыркуем щезгъа-джэхэрэм зыдахыгъэу, агу рихъэу «гурылогъошлэ-лэры-фэгъу» алозэ агъэфедэ. Ти-район иублэплэ еджаплэхэми, иклэлэцыкълу лыгыплэхэми, итхылъеджаплэхэми ялэшъ, агу рихъэу ало.

Нуриет ори, «Адыгэ ма-къэм» уилофшлэгъоу лүтхэ-ми гъэтхэ мафэ шъутехъа-нэу, хъарыр, гушлуагъор кьы-шъотэкьокълэу, шуитхыгъэ-хэмклэ бэрэ джыри цыфхэр жъугъэгъушлэхъу шъушылэнэу, шъуильэкълэ нахъ ины хъунэу сышъуфэлъало. Дунай мамыр дахэ шъуилэнэу шууфэсэло.

ХЬАГЪУНДЭКЪО
Щамсэт.

Мамхыгъ.

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Культурэм ехыылагъ» зыфилорэм ия 12-рэ статья зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2015-рэ илъэсым мэзаем и 25-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Культурэм ехыылагъ» зыфилорэм ия 12-рэ статья зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу 1998-рэ илъэсым бэдзэогъум и 15-м аштагъэу N 87-р зытетэу «Культурэм ехыылагъ» зыфилорэм (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхэугъоягъэхэр, 1998, N 7; 2003, N 4; 2005, N 12; 2006, N 5; 2010, N 11; 2012, N 12) ия 12-рэ статья мыщ фэдэ зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэу:

1) а 1-рэ лахъэм ия 2-рэ пункт мыщ тетэу къэтыгъэнэу;

«2) федеральнэ политикэу культурэмклэ зэрэхъэрэм диштэу Адыгэ Республикэм икъэралыгъо программэхэр къыхахынхэу;»;

2) а 1-рэ лахъэм ия 7-рэ пункт мыщ тетэу къэтыгъэнэу;

«7) шьольыр, чыплэ лъэпкъ-культурэ автономиехэм лэпылагъу ягъэгъотыгъэнэу;»;

3) а 1-рэ лахъэм я 8-рэ пунктыр хэгъэхьогъэу ыкли ар мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«8) культурэмклэ организациехэм фэло-фашлэхэр зэрагъэцаклэрэм уасэ етыгъэным иамалхэр зехъэгъэнхэр.».

Я 2-рэ статья. Мы Законом кӀуачӀэ иӀэ зыхьурэр Официальнэу къызыхаутырэ мафэм щегъэжагъэу мы Законом кӀуачӀэ иӀэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКӀУЩЫНӀЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, гъэтхапэм и 2, 2015-рэ илъэс N 387

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ехыылагъ» зыфилорэм ия 3-рэ статья зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2015-рэ илъэсым мэзаем и 25-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ехыылагъ» зыфилорэм ия 3-рэ статья зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу 2007-рэ илъэсым бэдзэогъум и 6-м аштагъэу N 102-р зытетэу «Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ехыылагъ» зыфилорэм (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхэугъоягъэхэр, 2007, N 7; 2010, N 8; 2011, N 11; 2013, N 5, 7, 11, 12;

2014, N 10) ия 3-рэ статья зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэнэу, я 2-рэ лахъэм я 27¹-рэ пунктыр хэгъэхьогъэнэу ыкли ар мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«27¹) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо къулыкӀухэм ащылэжъэнэу зэзэгъыныгъэ адзэшыгъэ юфышлэхэр, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо учреждениехэм ялофышлэхэр нэмыкӀ чыплэ щылэжъэнэу зыклохэкӀэ, ахъцэу агъэкӀодыгъэм щыц зэрафарагъэгъэзэжы-рэ шыклэр щыгъэнэфагъ;».

Я 2-рэ статья. Мы Законом кӀуачӀэ иӀэ зыхьурэр

Официальнэу къызыхаутырэ мафэм щегъэжагъэу мы Законом кӀуачӀэ иӀэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКӀУЩЫНӀЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, гъэтхапэм и 2, 2015-рэ илъэс N 388

Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкӀэ и Министерствэ иунашъу

Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкӀэ и Министерствэ 2014-рэ илъэсым шэкӀогъум и 13-м ышыгъэ унашъоу N 1077-р зытетэу «ЗэнэкӀокъум фэгъэзэгъэ комиссием хэтыштхэр, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан къулыкӀу иӀэнэтӀэ нэкӀхэм алуагъэхъащтхэмкӀэ зэнэкӀокъу, къэралыгъо граждан къулыкӀум иӀэнэтӀэхэу Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкӀэ и Министерствэ щыӀэхэм якадрэ резерв хагъэхъащтхэмкӀэ зэнэкӀокъу зэрзэхъащэрэ Шыклэр ухэсыгъэнхэм ехыылагъ» зыфилорэм зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Хэбзэгъэуцугъэм диштэу гъэпсыгъэным фэш **унашъо сэшлы:**

1. Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан къулыкӀу иӀэнэтӀэ нэкӀхэм алуагъэхъащтхэмкӀэ зэнэкӀокъу, къэралыгъо граждан къулыкӀум иӀэнэтӀэхэу Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкӀэ и Министерствэ щыӀэхэм якадрэ резерв хагъэхъащтхэмкӀэ зэнэкӀокъу зэрзэхъащэрэ Шыклэу Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкӀэ и Министерствэ 2014-рэ илъэсым шэкӀогъум и 13-м ышыгъэ

унашъоу N 1077-р зытетэу «ЗэнэкӀокъум фэгъэзэгъэ комиссием хэтыштхэр, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан къулыкӀу иӀэнэтӀэ нэкӀхэм алуагъэхъащтхэмкӀэ зэнэкӀокъу, къэралыгъо граждан къулыкӀум иӀэнэтӀэхэу Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкӀэ и Министерствэ щыӀэхэм якадрэ резерв хагъэхъащтхэмкӀэ зэнэкӀокъу зэрзэхъащэрэ Шыклэр ухэсыгъэнхэм ехыылагъ» зыфилорэмкӀэ аухэсыгъэм (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхэугъоягъэхэр, 2014, N 11; 2015, N 1)

мыщ фэдэ зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэу:

1) а 1-рэ пунктм хэт гуцыӀэхэу «Адыгэ Республикэм» зыфилорэр гуцыӀэхэу «Адыгэ Республикэм щыӀэм» зыфилорэрмкӀэ зэблэхъугъэнхэу;

2) я 11-рэ пунктм хэт гуцыӀэхэу «къэралыгъо Министерствэм» зыфилорэр гуцыӀэу «Министерствэм» зыфилорэмкӀэ зэблэхъугъэнэу.

Министрзу МЭРЭТЫКӀО Рустем

къ. Мыекъуапэ, гъэтхапэм и 2, 2015-рэ илъэс N 201

Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ иунашъу

Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ и Щытхъу тхыль ехыылӀэгъэ Положениеу Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ 2009-рэ илъэсым юныгъом и 2-м ышыгъэ унашъоу N 183-р зытетэу «Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ иведомствэ тынхэм яхыылагъ» зыфилорэмкӀэ аухэсыгъэм зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэным фэгъэхьыгъ

Унашъо сэшлы:

1. Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ и Щытхъу тхыль ехыылӀэгъэ Положениеу Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ 2009-рэ илъэсым юныгъом и 2-м ышыгъэ унашъоу N 183-р зытетэу «Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ иведомствэ тынхэм яхыылагъ» зыфилорэмкӀэ аухэсыгъэм зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэнэу, я 2-рэ пунктыр мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«2. Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ

хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ икомиссие иунашъо диштэу Щытхъу тхыльыр афагъэшъуаш. Комиссием ехыылӀэгъэ положениемрэ ащ хэтыштхэмрэ Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ иунашъокӀэ агъэнафэх».

2. Къэбар-правовой отделым ипащэу О.В. Долголенкэм:

— мы унашъор Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ исайт ригъэхъанэу, къыхаутыным пае гъэзетхэу «Советскэ Адыгеимрэ» «Адыгэ макъэмрэ» яредакции, мазэ къэс къыдэкӀырэ тхыльэу «Адыгэ Республикэм

ихэбзэгъэуцугъэ зэхэугъоягъэхэр» зыфилорэм алӀклигъэхъанэу;

— Урысые Федерацием ишьольырхэм яшӀпхъэ правовой актхэм яфедеральнэ регистрэ хагъэхъаным пае Урысые Федерацием юстициемкӀэ и Министерствэ Адыгэ РеспубликэмкӀэ и ГъэларышӀапӀэ мы унашъор лӀклигъэхъанэу.

Министрзу ОСМЭН Альберт

къ. Мыекъуапэ, мэзаем и 27-рэ, 2015-рэ илъэс N 38

Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ иунашъу

Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ 2012-рэ илъэсым бэдзэогъум и 30-м ышыгъэ унашъоу N 181-р зытетэу «Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан къулыкӀу лӀэнэтӀэхэм алухъэ зышӀоигъохэм, Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ икъэралыгъо граждан къулыкӀушӀэхэм хахъоу, мылькоу ыкли мылькумкӀэ пшьӀэрыльэу яӀэхэм яхыылӀэгъэ къэбархэр зэралӀклагъэхъэрэ Шыклэм ехыылагъ» зыфилорэм зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ 2015-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 31-м ышыгъэ унашъоу N 394-р зытетымкӀэ аухэсыгъэ штат расписанием зэхъоклыныгъэ зэрэфэхъугъэм епхыгъэу **унашъо сэшлы:**

1. Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ 2012-рэ илъэсым бэдзэогъум и 30-м ышыгъэ унашъоу N 181-р зытетэу «Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан къулыкӀу лӀэнэтӀэхэм алухъэ зышӀоигъохэм, Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ икъэралыгъо граждан къулыкӀушӀэхэм хахъоу, мылькоу ыкли мылькумкӀэ пшьӀэрыльэу яӀэхэм яхыылӀэгъэ къэбархэр зэралӀклагъэхъэрэ Шыклэм ехыылагъ» зыфилорэм мыщ фэдэ зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэу:

1) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан къулыкӀу лӀэнэтӀэхэм алухъэ зышӀоигъохэм, Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ

и Министерствэ икъэралыгъо граждан къулыкӀушӀэхэм хахъоу, мылькоу ыкли мылькумкӀэ пшьӀэрыльэу яӀэхэм яхыылӀэгъэ къэбархэр зэралӀклагъэхъэрэ Шыклэм ия 3-рэ пункт иа 1-рэ абзац мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«Хахъоу, мылькоу ыкли мылькумкӀэ пшьӀэрыльэу яӀэхэм яхыылӀэгъэ къэбархэр Адыгэ Республикэм и Лышхъэ зериухэсыгъэ шыклэм тетэу алӀклагъэхъэх»;

2) Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ 2012-рэ илъэсым бэдзэогъум и 30-м ышыгъэ унашъоу N 181-р зытетэу «Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан къулыкӀу лӀэнэтӀэхэм алухъэ зышӀоигъохэм, Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ икъэралыгъо граждан къулыкӀушӀэхэм хахъоу, мылькоу ыкли мылькумкӀэ пшьӀэрыльэу яӀэхэм яхыылӀэгъэ къэбархэр зэралӀклагъэхъэрэ Шыклэм ехыылагъ» зыфилорэм игуадзэу N 2-р гуадзэм диштэу икӀэрыкӀэу къэтыжыгъэнэу.

2. Къэбар-правовой отделым ипащэу О.В. Долголенкэм:

— мы унашъор Адыгэ Республикэм юфшӀэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкӀэ и Министерствэ исайт ригъэхъанэу, къыхаутыным пае гъэзетхэу «Советскэ Адыгеимрэ» «Адыгэ макъэмрэ» яредакции, мазэ къэс къыдэкӀырэ официальнойнэ тедзэгъоу «Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхэугъоягъэхэр» зыфилорэм алӀклигъэхъанэу;

— Урысые Федерацием ишьольырхэм яшӀпхъэ правовой актхэм яфедеральнэ регистрэ хагъэхъаным пае Урысые Федерацием юстициемкӀэ и Министерствэ Адыгэ РеспубликэмкӀэ и ГъэларышӀапӀэ мы унашъор лӀклигъэхъанэу.

3. Мы унашъор зэрагъэцаклэрэм гъунэ лысфынэу сшъхъэкӀэ зыфэсэгъазэ.

Министрзу ОСМЭН Альберт

къ. Мыекъуапэ, гъэтхапэм и 16, 2015-рэ илъэс N 49

АДЫГЭ КЪАМЫЛАПЩЭХЭМ ЯА I-рэ ФЕСТИВАЛЬ

Лъэпкъ шлэжьыр алэты

Апэрэу зэхашэрэм сьд фэдэ уасэ фэшлыштми, тарихым хэушхьафыкыгъэу кыхэнэшт. Адыгэ къамылапщэхэм яа I-рэ шьолыр фестивалэу тиреспубликэ и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахимэ ыцэкэ шытым шыкыуагъэм «гъогумаф» етэло.

Фестивалым къамылапщэ 20 фэдиз хэлэжьагъ. Ахэр Тыркуем, Къэбартэе-Бэлькъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым, Адыгеим ирайонхэм къарыкыгъэх. Къамылым икьежьаклэ, лъэпкъ музыкальнэ искусствэм ар пытэу зэрэхэуцауагъэм фэгъэхьыгъэ фильмэу журналистэу Кушью Светланэ ыгъэхьазырыгъэр пчыхъэзэхьагъэм

кыщагъэлъэгъуагъ. Нарт лыхъужьэу Ащэмэз къамылыр тицылэныгъэ кыхилхьагъэу тэлъытэ. Къамылыр зыхашлыкырэ пкыгъор зэблахоу кыхэкыгъэми, лъэпкъ искусствэм мэхъанэу цырилэр зытетым тетэу къэнагъ. Ансамблэхэм, адыгэ хьаклэщхэм ашагъэфедэ.

Адыгэ Республикэм культурэмкэ иминистрэу Къулэ Мыхьамэт, ащ игуадзэу Шъэуапцэкэ Аминэт, фестивалым икэщаклоу Гъуклэ Замудин пчыхъэзэхьагъэм кыщыгушчылагъэх. Къэралыгъо еклопаклэ фашыгъэ рагъэжьэгъэ

лофыр зэрэлагъэкотэщтым яеплыкыгъэхэр кыралоплагъэх.

Къамылапщэхэу Нэгъой Заур, Тыркуо Эрхан, Гъуклэ Замудин, Сталшэу Мэдинэ, Нэгырэко Къызбэч, Даур Рэмэзанэ, Ащыбэкэ Азэма, нэмыкыгъэми ялэпэлэсэныгъэ фестивалым кыщагъэлъэгъуагъ. Зэхэщаклохэм лэпылэгъу афэхьыгъэхэ Чэтэо Ибрахимэ, Едыдж Мэмэт, Енэмыкыо Мэулид, нэмыкыгъэм зэрафэразэхэр Гъуклэ Замудинэрэ Шъэуапцэкэ Аминэтрэ къалуагъ. Фестивалым хэлэжьэгъэ къамылапщэхэр общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» рагъэблэгъагъэх. Шхьаплэкэ Гъучыпсэ, Къуижэ Къэп-ланэ, Цыкыушэ Аслъан, нэмыкыхэри лъэпкъ искусствэр къэзылэтыгъэхэрэ къамылапщэхэм гушылэгъу афэхьыгъэх, зэхэтхэу нэпэплэ сурэтхэр атырахыгъэх. Фестивалыр Налчык ыкы Щэрджэскалэ ащыкышт. Зэфэхьысыжэ тхыгъэхэр тигъэзет кыщыхэтэуытхыгъэх.

Сурэтхэр фестивалым кыщытетхыгъэх.

ТИКЪЭГЪЭЛЪЭГЪОНХЭР

Сурэтыр гупшысэм кыщэжьэ

Блэкыгъэ уахьтэр умышлэу непэрэм уасэ фэшлыгъуай. Ащ фэдэ гупшысэм укыпкырыкыгъэ, Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей кыщыцэуахыгъэ кыгъэлъэгъоным уеплы. Зэфэхьысыжхэм анахьэу къахьщырэр хьугъэ-шлагъэр угу кызыринэжьырэр ары.

Сурэттехэм яискусствэ итарихь куоу зыщызыгъэгуагъэ зышлоигъохэм Лъэпкъ музейм щалъэгъун альэкыштыр маклэп. Я XX-рэ лэлэпгъум кыкылоц фотоискусствэм хэуныгъэ инхэр ышлыгъэх. Сурэтхэр тезыхыгъэрэм техникэу агъэфедэрэм зэхьокыныгъэу фэхьыгъэм дакылоу, ялофшлагъэ уасэу фашырэм зыкыелэты.

Лъэпкъ музейм этнографиемкэ иотдел ипащэу Цэй Сусанэ кыгъэлъэгъоным ыгъэхьазырыгъэ, шыкыгъэ гъэшлэгъонхэр кыгъэтыгъэх. Зы нэгъэуплэгъум кыкылоц сурэтэу тепхырэр тарихым кыхэнэжьы, цыфхэм альэлэсы. Краснодар, Мыекъуапэ, нэмыкыкыалэхэм сурэтэу ащытырахыгъэхэм цылэныгъэр, гум ихьыкыгъэр къалуатэ. Хэгъэгу зэошхом, мамыр псэуклэм игъэпытэн, заводхэм, еджаплэхэм, культурэм, спортым, фэшхьафхэм афэгъэхьыгъэ сурэтхэр Лъэпкъ музейм лэф шызышлэхэрэм къагъэтыгъэх. Унагъохэм, лакъом

иллэужхэм, нэмыкыгъэм уяплъызэ, лъэкъуацэу пхьырэм итамыгъэ, къэбарэу пылым, фэшхьафхэм уакылопчлэ пшлоигъоу уахьтэ кыюкы.

Лыгъэ зыхэлъыр кыным зэрэпэшлукорэм, гугъэм цыфыр зэригъэлъэшырэм, оредым тамэ езытырэм искусствэм лъэужэу кыщыгъанэрэм, ныбжыкыгъэу цыфым имурад хэыгъэхэмрэ зэрэзэлхыгъэхэм, фэшхьаф зэгъэпшэнхэм къатегушылагъэх Лъэпкъ музейм илофышлэхэу Цэй Сусанэ, Тэу Аслъан, Сихьаджэ-кыо Иринэ, Шхьэлэхэо Нэфсэт.

Мыекъопэ лицееу N 34-м иеджаклохэм лакъоу зыщышхэм итарихь зэрарагъашлэрэр, ялахьылхэр Хэгъэгу зэошхом зэрэхэлэжьагъэхэр сурэтхэмкэ къагъэлъагъо. Дарья Азизовар, Клэдэкой Мэдинэ ялахьылхэм язэо гъогухэр тхыгъэхэмкэ кыралотыкых.

Сурэттехыр психологэу, тарихьыр тэзыгъэлъэгъурэ цыфэу тэлъытэ. Хэгъэгу икыралыгъо гъэпсыкыгъэ, лъэкыгъэм япсэуклэ сурэтхэм ахэтэлагъо. Сурэттехыныр сэнэхьат къодып. Ахьщэ кырыбгъахьэзэ лэф зэрэпшлэрэм пае узэгупсэфылэжьынуэ цытэп. Сурэттехым мэстанэм кыщыублагъэу къэлэшхор, дунаир зэригъэгухэрэ шыкыгъэ сурэтхэмкэ кырылотыкыгъэ, цыфым ыгу лъэлэсы, сурэт зытырихыгъэр ыгъэгъушлон елэкы.

Литературэм и Илъэс Урысыем зэрэщыкыорэмрэ Лъэпкъ музейм кыщыцэуахыгъэ кыгъэлъэгъонымрэ зэпхыгъэх. Тхылыр, журналыр сурэтхэмкэ сьдигъуи агъэдахэх, нэрылэгъу лэпылэгъу афэхьыгъэх.

Сурэтым итхэр: Лъэпкъ музейм илофышлэхэу кыгъэлъэгъоным кытегушылагъэхэр.

ФУТБОЛ

«Зэкъошныгъэм» итренер шхьагъ

Мыекъопэ футбол командэу «Зэкъошныгъэм» итренер шхьагъ ипшгъэрылхэр ыгъэцэклэнгоу Калин Степанян кырагъэблэгъагъ. Крымскэ, Пятигорскэ, Астрахань якомандэхэм ятренерэу нахьыпэкыгъэ ащ лэф ышлагъ.

Ятлонэрэ купым хэт командэхэм ятренер шхьагъэхэр ясэнэхьат фэдэжхэ, категорию «А» зыфилорэр ялэн фае, — кытылауагъ «Зэкъошныгъэм» идиректор шхьагъ А. Натхьом. — Ащ фэдэ гъэсэнныгъэ зэзыгъэгъотыгъэ тренер джырэ уахьтэ Адыгеим илэп. Ащ тыкыпкырыкы, К. Степанян лэф ышлэнэу тштагъэу, охьтэ хэыгъэ фэдгъэнэфагъ.

Нэклубгор
зыгъэхьазырыгъэр
ЕМТИЛЬ Нурбий.

Зэхьышагъэр
ыкы кыдэзы-
гъэкыгъэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ лэфхэмкэ, лэкыгъэ кыралхэм ащыпсэурэ тилъэпкыгъэхэм адырэлэ зэпхыныгъэхэмкэ ыкы кыбар жьугъэм иамалхэмкэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакционер
зыхьыгъэр:

385000,
кы. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

редактор шхьагъэм
иапэрэ гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшгъэдэкыгъэ зы-
хьырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты-
гъэр:

Урысые Федерацием
хэутын лэфхэмкэ,
телерадиокытын-
хэмкэ ыкы зэлы-
лэсыкы амалхэмкэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэлары-
шлэл, зэраушыхьа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кы. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Зэкыгъэм

пчыагъэр

4015

Индексхэр

52161

52162

Зак. 539

Хэутыным
ушыкыгъэхэу шьт
уахьтэр
Сыхьагъэр 18.00
Зыщыкыгъэхэу
уахьтэр
Сыхьагъэр 18.00

Редактор

шхьагъэр

Дэрбэ Тимур

Редактор шхьагъэм
иапэрэ гуадзэр

Мэшлэкыо
Саид

Редактор шхьагъэм
игуадзэр —
пшгъэдэкыгъэ
зыхьырэ
секретары
Хьурмэ Хьусен